

JINA.....
SHULE.....
NAMBARI..... SAHIHI.....
TAREHE.....

KISWAHILI
MUHULA WA PILI
Muda : Saa 2 ½
FEBRUARI/MACHI 2021

MTIHANI WA DIRA 20

KIDATO CHA KWANZA

Maagizo:

1. Jibu maswali yote. Majibu yako yaandikwe katika nafasi zilizoachwa katika kijitabu hiki cha maswali

Kwa matumizi ya mtihani pekee.

Swali	Upeo	Alama
1	10	
2	40	
3	10	
4	20	
Jumla	90	

1. UFAHAMU

Ithibati ya maendeleo ya kiteknolojia nchini Kenya tayari ipo.

Binafsi, nimeshuhudia teknolojia ya juu katika miundo ya simu na kompyuta, mifumo ya malipo ya kidijitali, mawasiliano na matumizi ya roboti yakizidi kurahisisha kazi katika sekta nyingi humu nchini. Kila mwana uchumi atakubaliana nami kwa kuwa teknolojia ni nguzo muhimu katika kuongeza kiwango cha uzalishaji.

Lakini mbona uzalishaji umepungua katika miongo michache iliyopita, katika kipindi ambapo teknolojia nyingi zilivumbuliwa? Sababu ni nini?

Nikichunguza data katika mataifa mengi, hasa ya Kiafrika, uzalishaji umepungua tangu mwanzo wa karne ishirini ya moja (21). Kumekuwa na sababu nyingi zilizochochea kushuka kwa utengenezaji wa bidhaa viwandani.

Sababu si teknolojia zenyewe bali ukosefu wa kueneza teknolojia hizo kufikia kila mwananchi kwa mfano, programu ya “my dawa” ni nzuri lakini ni wakenya wangapi wana uwezo wa kumiliki simuya kisiasa ili kufaidika na huduma zake?

Ili kila mkenya aweze kumudu bei ya simu kisasa, basi uchumi wafaa kuimarika kiasi cha kuwa na hela za ziada za kununua vifaa vya kiteknolojia.

Kila mkenya anatambua kuwa ufisadi umelemaza kila sekta ya uchumi wetu, lakini hiki si kikwazo pekee cha teknolojia kukosa kuwafikia wananchi wa matabaka ya chini.

Hali hii pia inasababisha kampuni saba zilizokuwa zimeorodheshwa katika soko la hisa la Nairobi (NSE) kuondolewa kutokana na mapato ya chini kama licha ya kutumia teknolojia kuimarisha uzalishaji.

Kudorora kwa uzalishaji kunahusiana moja kwa moja na kupanuka kwa pengo na mapato baina ya matabaka mbalimbali ya kiuchumi. Kwa mfano, kampuni ya Safaricom inapata faida kubwa zaidi kwa sababu teknolojia yake ya M-pesa imeenea kote, huku kampuni pinzani zikiujia.

Hivyo, serikali kupitia mamlaka ya ushindani yafaa kuondoa vikwazo vinavyozua ushindani, na kuweka kanuni zinazozima ukiritimba.

Tukiachia kampuni chache umiliki wa soko husika, tutakuwa tunazuia kufurahia matunda ya teknolojia, hakuna haja ya wagonjwa kukwama mashinani eti kwa sababu hawana simu za kupata huduma za kiafya kidijitali.

Teknolojia haitakuwa na maana iwapo mamilioni ya wakulima hawana uwezo wamiliki simu yenye apu inayowaunganisha na soko la mazao yao pamoja na kuwaelekeza kwa maduka yenye dawa na mbegu za bei nafuu. Utazidi kuumia iwapo tutaachia Safaricom idhibiti soko la kutuma hela kidijitali.

Sera kuhusu teknolojia nchini zafaa kuboreshwa ili kuvumisha ubunifu na kueneza hadi mashinani. Kuna raha gani kuwa teknolojia nyingi zisizosaidia kukuwa kwa uchumi wetu? Teknolojia isiyoenea itazidi kulemaza uzalishaji tusipochukua hatua.

Maswali

a). Yape makala uliyoyasoma anwani mwafaka. (al.1)

b). Toa sababu za teknolojia kulemaza uzalishaji wa mali. (al. 2)

c). Kwa mujibu wa makala haya ni nini umuhimu wa teknolojia. (al.2)

d) .Ni hatua ipi serikali inastahili kuchukua ili kuzuia ukiritimba (al.2)

e).Ni nini msimamo wa mwandishi kuhusu teknolojia (al.1)

f) .Fafanua msamiati huu kimuktadha (al.2)
Idhibati

Ukiritimba

MATUMIZI YA LUGHA

(a) (i) Eleza tofauti kati ya sauti /z/ na /d/ (ala 1)

.....
.....
.....
.....

(ii) Toa kigezo chochote kimoja cha kuainishia konsonanti. (ala 1)

.....
.....
.....

(b) Sentensi ifuatayo ina maana mbili tofauti. Zieleze. (ala 2)
Huyu amekuja kutuliza.

.....
.....
.....
.....

(c) Ikanushe sentensi ifuatayo kwa udogo. (ala 2)
Nyumba yenyewe ilijengwa bondeni karibu na mto.

.....
.....
.....
(d) Onyesha shadda katika maneno yafuatayo: (ala 2)

(i) Mbono (mti)

.....
.....

(ii) Barabara (sawasawa)

.....
.....

(e) Andika sentensi kuonyesha matumizi mawili ya:

(i) Kinyota (ala 2)

.....
.....
.....

(ii) Ritifaa . (ala 2)

.....
.....
.....

(f) Tunga sentensi mbili tofauti zinazobainisha maana tofauti kati ya (ala 2)

(i) Nduni

.....
.....
.....
.....

(ii) Duni

.....
.....
.....
.....

(g) Taja aina zozote mbili za sentensi. (ala 2)

.....
.....
.....
.....

(h) Andika sentensi ifuatayo iwe katika hai ya -ki- ya masharti (ala 2)

Tulilala sana tukachelewa kwenda shuleni.

.....
.....
.....
(i) (1) Taja aina nne za nomino. (al2)

.....
.....
.....
(2)Tambua aina za vihusishi vilivyo pigwa mistari katika sentensi zifuatazo. (al2)

(a)Hassan anacheza vizuri kuliko Kiprini.

.....
.....
(b)Simtambui kwa vile amebadilisha nguo.

.....
.....
(j) Taja ngeli za nomino zifuatazo (ala 3)

(1)Ujinga

.....
(2)Ugonjwa

.....
(3)Kucheza

.....
(4)Sukari

.....
(5)Barua

.....
(6)Mti

.....
(k) Tunga sentensi ukitumia nomino ifuatayo pamoja na kivumishi kisisitizi cha mbali kidogo, Mgomba (ala 2)

.....
(l) Tunga sentensi mbili ukitumia neno kisabuni kama: (ala 2)

(i) Nomino

(ii) kielezi

.....

.....

(m) Andika visawe vya (ala 2)

(i) Hidaya

.....

.....

(ii) Ngeu

.....

.....

(n) Iandike sentensi ifuatayo upya ukitumia ‘0’ rejeshi tamati (ala 2)
Chumvi iliyochafuka si ile unayoizungumzia.

.....

.....

(o) Onyesha kishazi huru na kishazi tegemezi katika sentensi ifuatayo (ala 2)
Mwanasiasa shupavu aliyewachochea wananchi amekamatwa.

.....

.....

(p) Yakinisha sentensi ifuatayo katika umoja (ala 2)
Nyuzi zisingekatika zisingepotea.

.....

.....

(q) Taja matumizi ya kiambishi ku_ (ala 1)

.....

.....

(r) Taja aina mbili za mofimu (ala 2)

.....

.....

.....

.....

.....
.....
.....

4. FASIHI SIMULIZI

8. a) Eleza maana ya maigizo. (alama 2)
b) Fafanua sifa zozote tano za maigizo. (alama 10)
c) Eleza matatizo yoyote manne yanayomkumba mkusanyaji data ya fasihi simulizi. (alama 8)